

Το **ΕΛΙΑΜΕΠ**, ο **Βερέμης** και οι προκλήσεις της εποχής μας

Οργανώσαμε πρόσφατα μια εκδήλωση στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη για να τιμήσουμε έναν αγαπημένο φίλο, μια προσωπικότητα της ελληνικής διανόησης και του δημόσιου βίου, αλλά κυρίως τον άνθρωπο που συνέλαβε την ιδέα και ίδρυσε το **ΕΛΙΑΜΕΠ** το 1988.

Ήταν τότε μια προσπάθεια να ανοίξει στη χώρα μας ένα παράθυρο στον έξω κόσμο, όπως λέει και ο ίδιος ο **Βερέμης**. Να επικοινωνήσουμε δηλαδή και να ακουσούμε τι λένε και οι άλλοι εκτός συνόρων σε μια χώρα με αρκετή εσωστρέφεια. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι την ίδια εποχή περίπου ξεκίνησε και η διαδικασία των διεθνών σχέσεων στη σύγχρονη εκδοχή τους στο ελληνικό πανεπιστήμιο με πρώτο δίδαξαν τον Θόδωρο Κουλουμπή που ήταν και αυτός ένας από τους πρωτεργάτες του εγχειρήματος.

Όταν δημιουργήθηκε το **ΕΛΙΑΜΕΠ**, ο όρος θινκ τανκ, ξενόφερτος βεβαίως, ήταν κυριολεκτικά άγνωστος στη χώρα μας. Τον μεταφράσαμε ως δεξαμενή σκέψης, αλλά μάλλον ποίνα θυμίζει σε πολλούς ή κολυμπήθρα. Ο πολιτικός μας κόσμος στην πλειονότητά του ήταν και αυτός επιφυλακτικός. Πανεπιστημιακοί και διανοούμενοι που ασχολούνταν με ευαίσθητα θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας; Πού ακούστηκε; Να θέλουν μάλιστα να έχουν και δική τους γνώμη. Αυτό και αν είναι. Ακόμη και σήμερα. Αρχές και οργανισμοί που δεν ελέγχονται από πολιτικούς και κόμματα, που διεκδικούν την ανεξαρτησία τους και θέλουν να έχουν δική τους φωνή, θεωρούνται συνήθως ξένα σώματα στον ελληνικό πολιτικό βίο. Έτσι και ο πλουραλισμός τα όριά του στην Ελλάδα.

Το **ΕΛΙΑΜΕΠ** μεγάλωσε πολύ από τότε και άλλαξε με τον χρόνο. *Changement dans la continuité*, δη-

ΓΝΩΜΗ
Του **Λουκά Τσοούκαλη**

Β Εμείς στο **ΕΛΙΑΜΕΠ** προσπαθούμε να διαφυλάξουμε την ελευθερία της έκφρασης των συνεργατών μας ως κόρη σφθαλμού, άρα και την πολυφωνία εντός του Ιδρύματος

λαδή αλλαγή μέσα από τη συνέχεια, ήταν το σύνθημα ενός σπουδαίου προέδρου της Γαλλίας, του Φρανσουά Μιτεράν. Με αυτή τη λογική πάντα πορευτήκαμε. Το **ΕΛΙΑΜΕΠ** είναι σήμερα το μεγαλύτερο θινκ τανκ της χώρας μας και οι διεθνείς μετρήσεις το κατατάσσουν στην κατηγορία των πλέον επιδραστικών θινκ τανκ στην Ευρώπη, το οποίο αποτελεί σίγουρα έναν τίτλο τιμής για εμάς. Έχουμε φέρει στην οικονομία του **ΕΛΙΑΜΕΠ** προσωπικότητες του δημόσιου βίου και καταξιωμένους επιστήμονες, διανοητές την ανεξαρτησία μας και τον πολυφωνικό χαρακτήρα του Ιδρύματος. Ο,τι πετύχαμε μέχρι σήμερα το πετύχαμε με συλλογική προσπάθεια και με αγάπη για αυτό που κάνουμε. Σβαστήκαμε έτσι την κληρονομιά που μας άφησε ο **Θάνος Βερέμης**.

Αναφέρθηκε στην ανεξαρτησία και την πολυφωνία ως τις βασικές αρχές και τους κύριους στόχους μας. Ακούγονται ωραία στα λόγια αλλά πολύ δύσκολα στην εφαρμογή. Και φοβόμαι ότι θα γίνονται ολοένα και πιο δύσκολα στους καιρούς που ζούμε, σε καιρούς γεωπολιτικών ανακατατάξεων και έντονων αντιπαράθεσών, όταν η πίεση συμμόρφωσης με συγκεκριμένες θέσεις και πολιτικές μεγαλώνει – να ακολουθείς τη σωστή γραμμή, με άλλα λόγια, όπως την ορίζουν οι ισχυροί. Σε καιρούς επίσης μεγάλης τοξικότητας και οργανωμένων διαστρεβλώσεων της αλήθειας – τα fake news έχουν πλημμυρίσει τον κόσμο του Διαδικτύου.

Ένα θινκ τανκ όπως το **ΕΛΙΑΜΕΠ**, που ασχολείται κυρίως με θέματα εξωτερικής πολιτικής με ακραότητα τόσο εντός όσο και εκτός συνόρων, πόσο μπορεί να παρεκκλίνει από τις επίσημες θέσεις της χώρας και της εκάστοτε κυβέρνησης; Σκεφτείτε το, δεν εί-

ναι απλό. Η διαφορά ενός θινκ τανκ από ένα πανεπιστήμιο είναι κυρίως ότι στο θινκ τανκ ασχολούνται με θέματα εφαρμοσμένων πολιτικής, δημόσιας ως επί το πλείστον. Και συνομιλούν απευθείας με αυτούς που παίρνουν τις αποφάσεις καθώς και με τους διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Με άλλα λόγια, δεν έχουν την πολυτέλεια του προστατευμένου πύργου (ivory tower) των αποκαλούν οι αγγλόφωνοι) στον οποίο μπορούν να απομονώνονται όταν θέλουν οι πανεπιστημιακοί, αν και αυτό επίσης ισχύει πολύ λιγότερο σήμερα. Οι περισσότεροι ερευνητές του **ΕΛΙΑΜΕΠ** είναι και πανεπιστημιακοί, αλλά οι ρόλοι δεν είναι οι ίδιοι. Και είναι αλήθεια ότι μερικοί δυσκολεύονται να προσαρμοστούν.

Speak truth to power, μιλάμε δηλαδή την αλήθεια στην εξουσία; Με τεκμηρίωση πάντα, αλλά πόση αλήθεια; Θα γίνω πιο συγκεκριμένος με ένα υποθετικό παράδειγμα. Σας προσκαλούν να μιλήσετε σε ένα πάνελ στην Ουάσινγκτον ή αλλού στο οποίο συμμετέχουν πολιτικοί, διανοούμενοι και δημοσιογράφοι από διάφορες χώρες. Αν η πρόκληση είναι προσωπική, γιατί σας γνωρίζουν, βοηθάει. Αν όμως θέλουν κυρίως κάποιον από την Ελλάδα για να ακουστεί η ελληνική άποψη, τότε τα πράγματα δυσκολεύουν. Γιατί πόση αυτολογοκρισία θα επιβάλει στον εαυτό σας λαμβάνοντας υπόψη τα σκληρά δεδομένα της Realpolitik και το καλώς ή λιγότερο καλώς εννοούμενο εθνικό συμφέρον; Αν το σκεφτείτε αρκετά, μπορεί τελικά να προτιμήσετε να μείνετε σπiti σας.

Εφόσον δεν υπάρχει σταθερή χρηματοδότηση από το κράτος ή και ιδιωτικούς φορείς – στην περίπτωση του **ΕΛΙΑΜΕΠ** δεν υπάρχει ούτε η μια ούτε η άλλη – η ανεξαρτησία γίνεται ακόμη πιο δύσκολη. Γιατί το χρήμα αγοράζει επιτροπή, αγοράζει δυστυχώς μυαλά και ιδέες.

Και αυτό γίνεται ολοένα και πιο αισθητό σε μια εποχή που ο πλούτος και η οικονομική ισχύς συγκεντρώνονται στα χέρια ολίγων. Ένα από τα καλά του δημόσιου πανεπιστημίου είναι ακριβώς η κατοχύρωση της ανεξαρτησίας όσον εργάζονται σε αυτό, τουλάχιστον στις δημοκρατικές χώρες.

Εμείς στο **ΕΛΙΑΜΕΠ** προσπαθούμε να διαφυλάξουμε την ελευθερία της έκφρασης των συνεργατών μας ως κόρη σφθαλμού, άρα και την πολυφωνία εντός του Ιδρύματος. Διαφωνώ όχι σπάνια με απόψεις που εκφράζουν δική μας ερευνητές και συνεργάτες. Αλλά προσπαθώ να κρατήσω τη διαφωνία μου για τον εαυτό μου, ή να τη συζητήσω χωρίς να προσπαθώ να επιβάλω την άποψή μου. Γιατί το **ΕΛΙΑΜΕΠ** δεν έχει άποψη, οι συνεργάτες του έχουν ο καθένας και η καθεμία τη δική τους.

Υπάρχουν όμως μερικές αξίες που μας ενώνουν, όπως η πίστη στον διάλογο και ο σεβασμός στη διαφορετική, πλην όμως τεκμηριωμένη άποψη. «Γνώση πριν τη δράση» είναι το σύνθημα του **ΕΛΙΑΜΕΠ**. Θα πρόθετα και την περιήριξη ρήση του Διονυσίου Σολωμού «Εθνικό το αληθές». Αλλά σε μερικούς προφανώς όλα αυτά δεν αρέσουν διόλου.

Ο **Θάνος Βερέμης** δημιουργήσε ένα μικρό διαμαντάκι και μας το χάρισε. Του είμαστε ευγνώμονες. Προσπαθήσαμε να το προστατεύσουμε και κάναμε ό,τι μπορούσαμε για να λάμψει ακόμη περισσότερο. Το βάλαμε σε μια ωραία προθήκη σε κοινή θέα. Με λίγα χρήματα και πολλή αγάπη. Και συνεχίζουμε.

Ο κ. **Λουκάς Τσοούκαλης** είναι πρόεδρος του ΔΣ του **ΕΛΙΑΜΕΠ**, καθηγητής στη Σχολή Διεθνών Υποθέσεων στη Sciences Po στο Παρίσι και ομότιμος καθηγητής του ΕΚΠΑ.